

**B. Élthes Eszter beszéde a
Miskolci Színháztörténeti és Színészmúzeum
„Bessenyei Ferenc és a Miskolci Nemzeti Színház”
címmel megrendezett időszak kiállításának megnyitó napján**

Férjem papírjai között találtam egy 1997. áprilisában írt levelet, melynek szerzője a Vasárnapi Újság című rádiós műsor egyik adásában tőle hallott szavakra reagálva, azt írta, hogy „ha már Széchényinek nem adományozták volna oda a „Legnagyobb Magyar” címet, akkor ő az „első magyar színművész” cím után ezt a címet is neki adná”.

Ismerve az elmúlt évtizedek színházi életét, nyugodtan ki merem jelenteni, hogy a magyar színpadokon nem volt olyan színész, aki a színházat annyira a magyarság, a magyar nép és a kultúra szolgálatának tekintette volna, mint Bessenyei Ferenc. Egész életében idézte Egressy Gábor [aki e helyen mind az első, később leégett, mind a második színházépületben játszott] híres mondását, miszerint „a színház elhanyagoltván az állam által, el fog korcsosulni. Éltető erő helyett erkölcsi dögvészt fog a társadalomra terjeszteni”.

34 évig éltem Feri mellett, így talán megbocsátják nekem, ha én szívem szerint annak örülnék a legjobban, ha mindig mindenhol rá emlékeznek, róla szólnának a műsorok, róla beszélnek az emberek. Ezért aztán, ha valahol tényleg sor kerül egy ilyen ünnepélyes megemlékezésre, mint ez a mostani, az különösen nagy örömmel és őszinte, mély hálával tölt el. Ezért jelent számomra örömteli meglepetést, hogy születésének centenáriumi évében Miskolc városa – **Mikita Gábor színháztörténész** hozzáértő lelkes munkájának eredményeképpen – ezzel a szép és méltó kiállítással emlékezik meg róla. Ezúton köszönöm mindazoknak, akik ezt kitalálták, megtervezték, lehetővé tették és kiviteleztek. Gyönyörű meghívó, gyönyörű, színvonalas kiállítás – méltó Bessenyei Ferenc nagyszerű és sokak számára utolérhetetlen művészetéhez.

Feri azt tartotta, hogy nem az a tehetséges művész, aki mindent maga talál fel és ki, hanem az, aki a másoktól ellesett tudást valami újjá, még nagyszerűbbé tudja továbbfejleszteni. Tehát a tehetséges művész elsőként megfigyel, tanul, és ezek eredményéből kezd el maga is alkotni, valami nagyszerűt, maradandót létrehozni. A tehetség nyitottság, érdeklődés nélkül meddő marad. A tehetség erkölcsi kérdés, erkölcsi kategória. Éppen annak az eldöntése, hogy a képességeimet mire használom. A tehetség ennyivel több a képességnél.

Feri az 1988-ban megjelent Bessenyei című könyvben elmesélte, hogy pályakezdőként milyen sokat olvasott, és amit a könyvekből meg lehetett tanulni a színészi mesterségről, azt mind meg is tanulta. De hamar rájött, hogy ez nem ugyanaz, mint amit a színpadon lát. Nem értette, honnan van az, hogy az egyik színész szinte semmit nem tesz, és mégis óriási hatása van, míg egy másiknak, aki lázasan tevékenykedik a színpadon, ez sehogyan nem sikerül. Addig-addig figyelte a színpad mögött a vidéki primadonnák, bonvivánok és a hozzájuk hasonló nagy színészek játékát, amíg rá nem jött, hogy a titok az egyéniségben van, amit nem lehet megtanulni. Megértette, hogy az igazi tehetség abból a tulajdonságból fakad, amely el tudja választani a lényegét a lényegtelenről. Azt ugyan nem tudta eldönteni, hogy ezt a bonyolult munkát az ösztön vagy a tudat csinálja-e, vagy mindkettő együtt, de azt igen, hogy a nagy alakításokhoz a legnagyobb egyéniségeknek is szükségük van még valami másra is a tehetségükön kívül. Az intuíción, az ösztönre, amiket ezért nem szabad lebecsülni még a tudatos színészeknek sem, mert a tudatuk munkára kényszeríti az ösztönüket.

Azt is elmesélte, hogy tíz évig tartó vidéki színházi életében mindent eljátszott, amit komédiás eljátszhat. Azért a hátrányért, hogy nem járhatott főiskolára, bőven kárpótolta őt az, hogy még

láthatta a vidéki színészek nagyjait erejük teljében, láthatta, sőt együtt játszhatott az utolsó nagy komédiásgenerációval: Igazi primadonnákkal, igazi bonvivánokkal, szubrettekkel, táncos-komikusokkal és nagy drámai színészekkel. Tőlük tanulta meg a színészi mesterséget, amit igenis meg kell tanulni.

Bár Feri nem itt Miskolcon, hanem Szegeden kezdte pályáját, első komoly szerepeit itt kapta. Nem is akármilyeneket: Első és második itt tartózkodása alatt is eljátszotta Peer Gynt címszerepét, azt a szerepet, amit nagyon sokáig a színházirodalom legnagyobb férfi-szerepének tartott. De itt jelent meg első ízben Kossuth maszkjában a közönség előtt, még ha nem is drámában, hanem a Mária főhadnagyban, de harmadik miskolci tartózkodása alatt már a Fáklyalángban. És ami talán még ezeknél is fontosabb, itt játszotta el életében először Bánk bánt Katona József drámájában. Sőt, a versszavaló karrierje is itt indult, itt szavalta el első ízben színpadon, ünnepi alkalomkor a Talpra magyart, illetve a Szózatot és a Vén cigányt, ez utóbbi kettőt iskolákban ma is az ő előadásában hallhatják a diákok, mint ahogy a Magyar Tudományos Akadémia Vörösmarty Mihályról készült tavalyi kiállításán a látogatók is.

Feri ahhoz a színészgenerációhoz tartozott, amelyik nem azzal a szándékkal állt az elődök vállára, hogy őket eltapossa, hanem hogy általuk magasabbra emelkedve messzebbre ellásson. Az ő generációja – bármilyen nagyot is alkotott olykor – soha nem hitte azt, hogy velük kezdődött minden. Ellentétben az utóbbi 30-40 évben felnőttekkel, akik szerint minden múltat gyökerestül kell kiirtani, mert minden jó csak velük kezdődött el.

Feri nemzedéke igazi nagyságokból, igazi nagy művészekből állt, emiatt nem félték se mások, se elődeik nagyságától. Csak a magukban bizonytalan, mert nem elég tehetséges, nem elég felkészült emberek félnek a náluk jobbaktól, és szeretnek ezért maguknál gyengébbekkel, tehetségtelegebbekkel dolgozni, és szeretnék a múltat eltörölni.

Végezetül szeretnék néhány nevet felsorolni, olyan színészekét, akiktől Feri itt Miskolcon tanulta a színészmesterséget, és akikre – remélem – legalább Miskolcon emlékeznek még: a Ferinél idősebb generációból elsősorban Kondráth Júlia, Deák Lőrinc, Bánhid József, Homonnay István, Földessy Géza, Bartók Juci nevét említem, a fiatalabbak közül Kiss Ilona, Bázsa Éva, Mátray Mária és természetesen Komlós Juci nevét, aki vele együtt jött Szegedről Miskolcra, és aki azonnal a miskolci közönség kedvence lett, minden évben ő kapta a legtöbb szavazatot a nézőktől az év kedvence címére.

Ez a kiállítás december végéig lesz látogatható, így halálának 15. évfordulóján is. Ezzel szimbolikusan mintegy átöleli Feri egész pályáját, születésétől – hiszen maga a kiállítás ötlete ennek apropójából született – egészen a haláláig. Remélem, sok embernek fog örömet szerezni ez a kiállítás, ez a megemlékezés Bessenyei Ferencről az elmúlt 70 év legnagyobb színészéről, és egyik legnagyobb magyarjáról.

Kívánom azoknak, akik ismerték és szerették, hogy kellemes emlékeket ébresszen bennük, akik pedig csak filmekből ismerik, azok egy igazabb, teljesebb képet kapjanak róla.